

MAGUNKHOZ ÉS A VILÁGHOZ KÉPEST

Gömöri György: *Rózsalovaglás*

■ „Bájos kis verseskötet...” – írja angol nyelvű ismertetésében Kabdebó Tamás Gömöri György kötetéről (World Literature Today, September 2014. <http://www.worldliteraturetoday.org/2014/september/rozsalovaglas-george-gomori#.VJcyzF4gw>). A „bájos” (charming) jelző annyiban tűnik indokoltnak, hogy a szintetizáló, de ugyanakkor az életművet új vonásokkal is kiteljesítő kompozíció éppen a szerző 80. születésnapja táján, tehát kitüntetett életpillanatban jelent meg – egyébként a verseket főként az emlékezés és az elmúlás gondolata, a jövőnek egy politikai és ökológiai szempontból komor víziója hatja át.

A *Rózsalovaglás*hoz szükséges befogadói horizontot Szirtes Gábor előszava készíti elő. Gömöri munkásságának ismertetése után a költői pályáját méltatja (amely „formagazdagsággal, műfaji sokszínűséggel, tartalmi/tematikai sokrétűséggel, erőteljes irodalmi és történelmi vonzalmakkal, példázatokkal, sajátos »áthallásokkal«, ezek tudatos alkalmazásával jellemezhető”), majd a jelenlegi kötet néhány sajátosságát emeli ki: a versek által bejárt tág időt és teret, a tárgyiasult világot, a konkrét helyzetekből kiinduló gondolatosságot, az utazás és elmúlás motívumát, a 21. század korproblémáira való érzékenységet, a közéleti tudatosság és a személyes hang egyensúlyát.

Mindezek a szövegek felszínén funkcionáló sajátosságok az elsődleges megközelítésnek szabnak irányt. Egy másik lehetőséget maga Gömöri kínált az *Irodalmi Jelen* 2010. december 6-i számában (<http://www.irodalmijelen.hu/05242013-1400/gomori-gyorgy-versei-bevezetoje>), amikor a jelenlegi kötetben is helyet kapó három vers keletkezéstörténetéhez fűzött komment-

tárt azzal az indoklással, hogy „[a] szöveg helyzet értéke szinte mindig segít a vers »megfejtésében«, különösen, ha a költő nem kizárólag »tisza versek«, hanem hírek, képek által kiváltott versek vagy szerepversek szerzője”. Az érdekes viszont épp az lehet e kötet vizsgálata kapcsán, hogy miként lépnek működésbe az egyes szövegek a szöveg helyzet értéke nélkül is. Ha ebből a távolságból szemléljük a *Rózsalovaglás*t, akkor egy olyan identitás(re)konstruáló, mozaikszerűen építkező verses önéletírással szembesülünk, amelyet a felelősségteljes létezés imperatívusza hat át. Az egyes mozzanatok valóban rendelkeznek konkrét valóságreferenciával, nagyon sok vers egy-egy hírre, régmúlt történelmi eseményre, fényképre, látványra, utazási vagy forradalommal kapcsolatos élményre vagy éppen egy meghallgatott operára (A *rózsalovag* Richard Strauss vígoperája, Gömörinél kissé módosítva vers- és kötet cím) reagál/utal, ezek megfejtése azonban nem feltétele az egyes művek befogadhatóságának.

A kötet négy ciklusa a személyesebb megszólalásmódtól és tematikától az utazás, úton levés motívumain, majd a „szerepverseken” (Arany János, Bethlen Gábor, Zrínyi Miklós, Goethe, Békassy Ferenc stb. álarcában) át a „közéletibb” tartalmakig ível. A lírai én Janus-arcú lényként egyszerre látja a múltbeli események és a jelenlegi helyzet következményeit: a múlt néha hangyafészekként, „amelyből / időnként torz képzetek rajzanak ki, szárnyasan” folyton jelenvaló (*Hangyák*), máskor nosztalgikus emlékképek táráként idéződik fel (*Percek gyerekkoromból, Külső-Józsefváros 1939–1944*). Az utazások impressziókként élnek tovább emlékeze-

tében, ezek illékonyágát nyelviileg is sikerül érzékelhetővé tenni: „ezután már minden csak kevesebb lett / amikor alább ereszkedtünk a Yosemite / gótikus fenyeves-kolosszusai közé / s utána a virág-gyerekek zümmögését szá-guldva szétroncsoló autók fényözöné-be” (*Nyári hajnal a Tioga-tónál*).

A múltbeli emlékek felidézése mellett a versek énjét a saját – több nyelven és többféle térben kibontakozó – identitása foglalkoztatja („Ennyire más a hold, mint Angliában? / S hová hajó-zom én, ki jóllehet magában / magyarul él, még három nyelven próbál / létezni: angolul, lengyelül, indonézül” – *Ma-kasszár és Ambon közt...*), ezek egymás mellettsége pedig sajátos síkváltásokat eredményez (*Két nyelv között, Két füge-fa, Kettős képeslap* stb.).

A leghangsúlyosabban azonban azok a szövegek csapódnak le, amelyek valamilyen háborús, forradalommal kapcsolatos mozzanatot jelenítenek meg, vagy amelyek a jövő ijesztő vízióit tartalmazzák. Ezek olykor helyzet-elemzés-szerűek: „Ha lázadok ma / azért teszem, mert elborzadva látom: /

kerge eszmék hogyan tenyésznek friss fejekben.” (*Egy hajdani lázadó újra lázad*); máskor a beszélő én a fájdalom tárgyiasításával – „francia katedrális könyöklő angyala / siratja az értelmetlen halált” (*Első világháborús emlék*) – vagy cinikus hangvételű szólammal próbálja kivonni magát az ilyen világból: „Ebben a jövőképpen egyedül az vigasztal, / hogy már unokánk is túl lesz a negyvenen, / így neki is voltak élhető évei, / mert ami ezután jön, az maga a pokol” (*London 2056*).

A vígoperától kölcsönvett, lovagi idillt ígérő cím és a kötet bús, pesszimizista zárása közötti feszültség ki-egyensúlyozására/megszelídítésére számos korhangulatot, életérzést meg-ragadó, hol epikusabb, hol látvány alapján kibontakozó gondolati tartalmú vers található a kötetben, s végül is inkább arra a következtetésre lenne szerencsés jutnunk, amit a *Válasz egy gyakran feltett kérdésre* című alkotás fogalmaz meg: „köszönöm, magunkhoz / és a világhoz képest igen, / köszönöm, jól vagyunk.”

Codău Annamária

„SZÓRAKOKTATÁS” A TÁRSALGÁSRÓL Pléh Csaba: *A társalgás pszichológiája*

■ Nem könnyű élvezetesen és mégis kellő tudományos megalapozottsággal írni. Ez különösen igaz akkor, ha az ember egy olyan tudományág képviselője, mint a pszichológia vagy a nyelvészet. Ez az állítás azonban halmozottan igaz a kettő házasságából született pszicholingvisztika kiváló ismerője vonatkozásában. A fenti könyv szerzőjének mégis sikerült ez a fajta „bűvésztűrk”, ráadásul nem is akárhogyan. Pléh Csaba nemcsak egy igen részletes és szakirodalmilag gondosan alátámasztott, de egyúttal rendkívüli igénnyel és a személyiségére oly jellemző embercentrikussággal for-

málta meg ezt az írást, ahogyan csak egy verbéli szakember teheti.

A könyv témája örökzöld jelenség, nevezetesen az emberi társalgás és annak építőkövei. A téma meglehetősen komplex mivolta folytán egy mélyreható körbejárás szükséges, amely folyamatban a szerző permanensen fogja az olvasó kezét, miközben átvezeti a nyelvészet, a pszichológia és a szociológia erdején át egészen az életszerű hétköznapi beszéd pillanatáig. Ettől a ponttól elmerülünk az emberek közötti beszélgetés, a társalgás legkülönfélébb variációiban.